

Dr. Janko Lokar:

Finžgarjev roman „Pod svobodnim solncem“.

Novejše slovensko slovstvo ima malo del, ki bi jih uživala ljudstvo in inteligenca z enakim veseljem, torej malo takih del, ki jih prištevajo nekateri slovstveni zgodovinarji med najboljša. Naša proza zadnjih let obstoja namreč večinoma iz črtic in nakaznic velikega teksta, ki si ga najbolj želimo. Prvih vsebina so večkrat samo pike, klicaji, pomišljaji, vzdihni in stoki bolnih, vsaj v domišljiji pariškega opija pijanih duš in plodi prenapetih živcev. Če bi se zanimali za očetovstvo teh črtic, se bi morali neredko zateči k Francozom. Druge nam pripovedujejo o histeričnih ženskah in drugih takih prikaznih, ki jih poznamo Slovenci samo iz knjig. S pravim slovenskim življenjem ima sedanja naša proza zelo rahle stike ali pa nobenih. Neki nemški založnik, ki je hotel izdati nekaj naše nove proze v prevodu, je moral opustiti svojo namero, ker so imeli vsi predloženi spisi premalo slovenskega na sebi ali z drugimi besedami: njegovi bralci, načitani ljudje, poznajo že dotične naše pisatelje v tej ali oni varijaciji. Mnogo naših pisateljev študira le tujino, gleda prepogostokrat na domovino od zgoraj doli, a piše kljub temu iz lahko umljivih razlogov slovensko.

Finžgar dela v tem oziru častno izjemo, tako pri črticah, kakor tudi pri svojih večjih tekstih. Razkriva nam domačo grudo in skuša lepo govoriti Slovincem, ne pa par ljudem, ki so se ali v resnici vzdignili nad rojake ali pa le mislijo, da stoje nad njimi. Dokaz temu je tudi največji Finžgarjev tekst, roman „Pod svobodnim solncem“.

V gradišče slovenskega starosta Svaruna se zgrinjajo vojniki od vzhoda, severa in zapada. Prihajajoče sprejema mlad junak, Svarunov sin Iztok, katerega edinega so mu pustili divji boji. Onkraj Donave leži ostrog Hilbudija, stebra bizantinskega cesarstva na severu, in zapira Slovenom pot proti jugu, grozeč jim z vedno novimi krvavimi porazi. Ravnokar je prinesel stotnik Azbad, otrok uživajočega, bogastva in revščine, hinavstva in razuzdanosti polnega Bizanca, „bedaku, ki nima niti žene s seboj in v celem ostrogu nobenega dekleta, ki mu je veliko bolj všeč duh po česnu in čebuli kakor pa smrad po iztočnih dišavah“, pismo Justinijana, „zmagalca

Alanov, Vandalov, vladarja Afrike i. t. d.“, naj mu preskrbi za pogoščenje ljudstva ob priliki slavja Belizarjeve zmage nad Vandalom Gelimerjem drobnice in goved. Zato je odbral Hilbudij, kateremu ni bilo za ropanje, temveč za pošten boj, oddelek najboljših pešcev in nekaj konjenice in udaril proti Svarunovemu gradišču, da bi ustregel želji svojega gospoda. O gradišču so mu namreč sporočili ogleduhi, da ima zbranih mnogo čred in nakopičenega veliko bogastva. Toda Iztok je bil boljši poizvedovalec kakor Hilbudijevi ljudje. Sloveni so čakali Hilbudija v zasedi in mu pobili vojsko. Hilbudij sam je padel prvi, zadet v sence od Iztokove strelice. Nato so zavzeli Sloveni z ukano še tabor. Pokrili so se s šlemi padlih Bizantincev, si oblekli njihove oklepe ter prevarili tako sovraga v ostrogu. Iztok se je prelevil na ta način v Hilbudija, čigar čelada ga je rešila smrti. V boju je dobil namreč težek udarec po glavi, ki ga je pa vsled močne čelade le omamil. Boj sam je pokazal Iztoku, da divja, krepka sila še ni vse. Kajti padlo je neprimerno več Slovenov kot Bizantincev. A kako drugače bi bilo, ko bi umeli Sloveni bizantinsko bojno umetnost! Potrkali bi lahko na vrata Bizanca samega! Zato zapusti Iztok ponoči brez slovesa svojega sivega očeta in svojo sestro Ljubinico in zbeži z godcem Radovanom v Carigrad z namenom, ukrasti mu vojno umetnost in jo ponesti med svojce, katere bo moral voditi po očetovi smrti. Obenem se posreči zasejati Hunu Tunjušu, bogato plačanemu služabniku Justinijana, razdor med Sloveni in Anti. Ti zapuste na njegovo prigovarjanje na tistem tabor in onemogočijo tako žetev zmage nad Hilbudijem.

Na potu v Bizanc prideta Radovan in Iztok kot godca v Tunjušev tabor. Godci so bili povsod in vsakemu dobro došli. Tako tudi Tunjušu, ki je izbleknil v pijanosti, da misli oropati drugi dan bogatega bizantinskega trgovca, Grka Epafrodita. Godca ukradeta Hunom dva konja, zbežita ponoči in naletita na drinopoljski cesti na Epafrodita. V zahvalo, da sta ga opozorila na nevarnost in ga takorekoč rešila smrti, ju vzame Epafrodit s seboj v Bizanc, kjer ju gosti v svoji ob morju ležeči razkošni vili. Pri tekmi v hipodromu, prirejeni na čast Belizarjevemu triumfu, zmaga barbar Iztok nad Azbadom, ljubljencem dvora. Epafrodit ga vzljubi kot sina in mu najame v svrhu izobraženja učitelja. Vsled zmage v hipodromu sme vstopiti Iztok v palatinsko četo, kjer zaslovi kot izvrsten vojniki. Carica Teodora, hči cirkuškega medvedarja, zahrepeni v svoji brezmejni in brezobzirni strasti po mišičastem, zdravem Slovenu. A ta

ljubi lepo dvorjanico Ireno, po materi Slovanko, in pahne od sebe carico. Tako si nakoplje smrtonosno sovraštvo Teodore in vplivnega Azbada, ki hrepeni po Ireni. Teodora vrže Iztoka v ječo, ki je pomenila za vsakega smrt, in se pripravlja, zadati v družbi z Azbadom Ireni uničujoč udarec. Toda Epafrodit reši oba. Irena uteče k svojemu stricu Rustiku v Toper, Iztok pa v svojo domovino, kjer so se ravno klali Sloveni in Anti. Napravil je konec bratomornemu boju, izučil svoje voje bizantinskega bojevanja in preplaval ž njimi Balkan. Bizanc sam se je tresel. Poslal mu je Azbada nasproti. Toda Iztok ga je pobil v dvoboju in uničil njegovo vojsko. Junak Rado, Ljubiničin zaročenec, pa je zaklal Tunjuša, ki mu je bil ugrabil ljubico in je netil prepir med Sloveni in Anti. V osvojenem Toperu sta dobila Iztok in Rado iz rok Epafrodita vsak svojo izvoljenko. Ta je namreč rešil Ireno pred Rustikom, ki jo je hotel izročiti bizantinskemu dvoru, v Solun, kamor je privedel njegov zvesti služabnik Numida Ljubinico, katero je našel na svojem potu do Iztoka, ko je bežala iz Tunjuševih krempljev.

Iztok se je vrnil s svojci in Ireno na sever proti Donavi. Epafrodit pa je odplul na jug, da počaka sredi modroslovcev po dovršenem delu smrti.

„Irena je rodila sedem dečkov, vrlih sokolov, Iztokov duh pa je rodil tisoče, ki so se vojskovali z Bizantinci, prehodili Ilirijo, dospeli v Helado do Epafroditovega groba in potrkali na vrata samega Bizanca.

Huni so iskali pri njih zavetja in gostoljubja, obrski kakan je odpovedal zvezo Bizancu in prosil prijateljstva Slovenov in Antov, ki so napolnjeni z Iztokovim duhom živeli v bratski slogi in uživali slavno slavo pod svobodnim solncem“. —

Od zadanavskih bivališč Slovenov in Antov do Soluna in Carigrada nas vodijo Finžgarjevi junaki. Slovan si je osvajal Balkan z mečem in ognjem. Pogorišča mest, vasi, naselij, razmesarjena trupla, poteptana polja so kazala njegovo pot. Mogočni Bizanc, gospodar najlepše in najkulturnejše zemlje, se je tresel. Dal je Slovanom krščanstvo in kulturo, a jim vzel, ko je zaplapolal nad njim polumesec, svobodo, za katero pretakajo v naših dneh svojo srčno kri tisoči, ki jih je rodil Iztokov duh.

Finžgarjev roman je zgodovinski. Njegovo ogrodje odgovarja popolnoma zgodovinski resnici. Justinijan, Teodora, Azbad, Iztok, Rustik, Hilbudij, Tunjuš, Balambak — nehote ti vstajajo slike, ki si si jih napravil pri študiju zgodovine. A ravno v tej točki se kaže

prva napaka Finžgarjevega dela. Pisatelj ni ustvaril svojih oseb popolnoma v duhu njihovega časa, ni jih sestavil samo iz njihovih elementov. Osebe mu mislijo, govore in delajo preveč shematično in ne vedno po svojem načinu in iz svojega časa. Na teh starih postavah se pokaže včasih moderna poteza, celo o njihovem demokratičnem naziranju (II, 205) govori pisatelj. Časovne barve ne zadene torej povsod roman, ki priča sicer celo v posameznostih o pisateljevem temeljitem študiju snovi. A ta temeljitost se ne nanaša na vso snov. Bizantinsko zgodovino je študiral natanko in po izvrstnih virih, medtem ko ne morem reči tega o slovanski. Finžgarjevo gradišče Svaruna je čisto shematično, o življenju v njem ali sploh o Slovanih ne izvemo več iz romana kakor iz kake slovenske čitanke za prvi ali drugi razred srednjih šol. Pisatelj je osredotočil vse zanimanje na Bizanc in njega dvorne ceremonije. Toda to, da je literatura o tej stvari obilnejša in dostopnejša kakor o žitju in bitju starih Slovanov, še ne daje pisatelju pravice, za nas najzanimivejšo stran svoje povesti tako zanemariti. Seveda ne rečem, da bi ne bilo življenje v Bizancu s svojim mogočnim dvorom zanimivo. Že zato je, ker ima zgodovina dvornih ceremonij vse Evrope samo dve iztočišči: Carigrad in Špansko. To sta bili drugo za drugim središči politične moči in dvornega sijaja. Prvo v začetku srednjega veka, od šestega stoletja dalje, drugo v začetku novega veka, od šestnajstega stoletja dalje. Obe sta izvor mogočnih valov: prvo je poplavilo vso vzhodno in del srednje Evrope, drugo vso zapadno in tudi del srednje Evrope. Na Nemškem in na Avstrijskem sta se sekala oba kulturna kroga, starejši bizantinski in mlajši španski. Ravno Bizanc je bil prva evropska uradniška država, ki je vcepila svojim podanikom duh hlapčevstva, hrepenenja po bobnečih naslovih in veselja na praznih ceremonijah, kar je v današnjih dneh zopet moderno. Prednike junakov, ki se bijejo zdaj pri Drinopolju, je upropastil ravno bizantinizem. Pojemanje moči njihovih carjev, bolgarskih in srbskih, je imelo viden zunanji znak: čim manjša je bila njihova moč na zunaj, tem večje je bilo število njihovih naslovov, tem daljši so bili njihovih listin uvodi, sestavljeni iz visoko donečih, puhlih fraz.

Dasi bi lahko našel z ravnilom in s karto v roki na podlagi I. Ebersoltovega dela „Le Grand Palais de Constantinople et le livre des cérémonies“ (Pariz 1910) kak nedostatek v Finžgarjevem opisu Bizanca, vendar mu moram očitati, da je posvetil spricho osnove romana preveč ljubezni študiju bizantinstva in premalo

onemu slovanstva, kakor je sploh v romanu razdelil preveč enostransko luč in temo. Preden pa preidem k posameznim osebam, hočem še dodati, da je že iz povedanega razumljivo, da se bralec romana zaman povprašuje, zakaj nosi roman ponosni naslov „Pod svobodnim solncem“. Vsiljivo ponavljanje fraze „svobodno solnce“ ali „pod svobodnim solncem“ takoj v prvih poglavjih ga pri pomanjkanju drugih razlogov, ki jih pogrešam, ne more opravičiti.

V romanu nastopajoče osebe so izvečine sence, shematične slike brez globoke psihologije. To je največja napaka tega Finžgarjevega dela, ki nosi tudi sicer znake stare tehnike: kovarstvo, čari, podzemeljske ječe, čudovite rešitve, begi igrajo vlogo. Poželjivci ugrabljajo device, medtem ko se drugi ne ljubijo nič manj romantično kakor v romanih XVIII. stoletja. Pisatelj poseže včasih nazaj, ne da bi dovolj označil, da je prekinil tok razvoja, sili sam v ospredje in skuša celo sam označiti svojega junaka. Zadovoljivo označena ni sploh nobena oseba, kakor sem že povedal. Najbolj izrazit je še Justinijan, ta za dobro in za zlo dovtetni, vedno delavni cesar, ki si še po noči ni dal miru in se je večkrat komaj dotaknil prinesenih jedi. — Tudi Teodora je v glavnem zadeta. Kaže se nam njen bistri razum, njena odločnost in njen osebni pogum, njen talent za politične intrige, njen pohlep po uživanju vsake vrste, po gospodstvu in osveti. Toda kje in kdaj je še ljubila prešuštnica, kakršna je Finžgarjeva Teodora, drugo žensko zaradi njene nedolžnosti, kakor ljubi carica Ireno?! Ta Irena sploh nima krvi in mesa. V „Obiskih“ Izidorja Cankarja (Dom in Svet 1911, str. 31) čitam sledečo Finžgarjevo izpoved: „Kako pišem? Jaz moram imeti, preden začnem, misel popolnoma jasno pred seboj, načrt dejanja od začetka do konca, brez malih okraskov seveda. Vsak junak — vsaka oseba — ki sem jo popisal, živi. Postregel bi lahko s fotografijami. Ireno sem iskal v Ljubljani trikrat pri koncertu. Nekoč se je pa zgodilo, da je sedela pri koncertu „Glasbene Matice“ pred menoj neka gospodična v reformni obleki. Takrat nisem pevcev nič slišal. Moj tovariš je zapazil, da sem raztresen, in mi je rekel: „Ti nekaj iščeš!“ „Ne, sem že našel, hvala Bogu!“ sem mu odgovoril. „Tisti večer se je duh Irene učlovečil.“ Duh Irene se je sicer učlovečil, a Irena ni postala človek. Iztok priča že ob svojem nastopu o pomanjkljivosti psihologične utemeljitve svojega značaja (vzrok njegovega bega v Bizanc i. t. d.). Iztoku podoben je v tem oziru Azbad. Epafrodita imenuje pisatelj sam „deus ex machina“ (I, 224). To tudi je. Tako malo utemeljena je njegoa osebnost. Zdi

se mi duhovnik romana. Epizoda o Tunjušu, Alanki in Ljubinici bi bolj spadala v kako prerijsko povest. Tunjuš gre v Bizanc, a pusti komaj ugrabljeno, od njega nedotaknjeno Ljubinico v svojem taboru kljub temu, da ve pisatelj, da je „ljubezen — fantom, užitek — resnica“ (II, 154). Alanka reši svojo tekmovalko Ljubinico i. t. d. Same neverjetnosti in nemožnosti! Naravnost smešen je pa Radovan, četudi pove precej lepih življenskih resnic in ni brez ugodnih trenutkov. Nehote me je spomnil Murnikovega viteza Ahaca, ki pa stoji s svojo dovtipnostjo in deloma izvirnostjo visoko nad Radovanom. Finžgar je mislil ustvariti z Radovanom slovenskega Zaglobo, a njegov Radovan ima pač z Odisejem zbaraške Ilijade skupen obilen trebuh, bahavost, želodčno filozofijo in muhtehranstvo, sicer pa tako malo samoniklega in tako malo tipičnih potez, da ne morem reči o tem slovanskem godcu drugega, kakor da „plunko bije, pije, pije, golta . . .“ Kakor je zrasel poleg Shakespearejevega Falstaffa Sienkiewiczev Zagloba iz svojega ozračja in govori s svojim jezikom, tako bi bil moral zrasti Finžgarjev slovanski godec na trdnih tleh!

Druge osebe imajo neznatne vloge.

Nisem prijatelj primer, ker se mi zde največkrat smešne in neokusne, a ker so že imenovali naši listi Finžgarja slovenskega Sienkiewicza in sem sam vzporedil Radovana z Zaglobo, povem: kakor ne dosega Finžgar Sienkiewicza v plastiki oseb in karakteristiki njihovega jezika, kakor ne ume izrabiti učinka kontrasta pri posameznih predmetih, tako blizu je slavnemu pripovedniku v slikanju posameznih dogodkov. Velike pojedine in prizore iz tabora, napad, beg in zasledovanje, boje posameznikov in ljudstev — vse ti naslika čudovito živo. Njegov pohod Slovanov v dežele bizantinskega cesarstva spada med najlepše meni znane slike onega pretresljivega viharja, ki ga je vzbudilo preseljevanje narodov. Njegova tekma v hipodromu išče para v literaturi, krasna je dvobojna scena med Tunjušem in Iztokom, oziroma Radom ali slika naraščanja in udušitve nevolje od Epafroditovih ljudi zoper dvor nahujskane množice.

Da se je povzpел do te popolnosti, se je Finžgar tudi pošteno trudil. Sam pravi glede ravnokar omenjenega dvoboja: „Da, jaz moram imeti vse živo pred očmi, sicer ne morem pisati. Ko sem prišel v romanu do dvobojne scene, nikakor nisem mogel naprej. Kot dijak sem se učil boriti, študiral sem tudi iz knjig, a bilo je vendar težko. Tedaj sem se jel dvobojevati sam s seboj: naskakoval sem, se branil, podlegal, zmagoval, sekal rane in umiral. Utrudil sem se, toda na to sem stran napisal v petih minutah.“ (Obiski, str. 31).

o jeziku je Finžgar

[K temu se pridružuje kot ena največjih Finžgarjevih vrlin njegov slikoviti jezik. On ne piše literarnega jezika, ampak zajema naravnost iz živega narodovega zaklada. Nekatero njegovih primer so klasične; polno njegovih besed je tako bogatih življenja in barv, da so same ob sebi slike. Izrazi, kakor „dračje je zapokljalo“, „meč je zašvistnil“, „konj je klopotnil“, „zakrilil je z rokami“, „zavihtel se je v sedlo“, „buhnil je kvišku“, zlasti pa „topotnilo, prhutnilo, prasketnilo, hušknilo je“ i. t. d., izražajo tako fine nijanse, kakor jih pozna malokateri jezik. Podobne besede so nam omilile Mračetovo prestavo Sienkiewiczzevega romana „Z ognjem in mečem“, kjer pa moramo obžalovati, da imajo mnoge takih besed preveč poljsko lice.

Kje je kdo, ki bi se ne divil Finžgarjevemu jeziku, ako čita mesta, kakor „lice, ki je ovražilo srce mojemu gospodu“, „spodnja ustnica se mu je izveznila v globokem zaničevanju“, „naj oslepijo tiste oči, ki so nastrelile s pogledi strup v srce mojega orla“, „mladec, ogenj polivaj s pametjo!“, „ognji so zamižali“, „sporedili smo se ob cesti“, „Krok je odšel, in ni preteklo, da bi obrnil plug na koncu njive in ga zastavil v novo brazdo“, ali novo zvezo „kruto majhen“ in kratek, a pomenljiv velelnik „modruj!“ i. t. d.?! *Poljsko*

Zato je tem večja škoda, da ima roman polno tiskovnih in precej jezikovnih napak. Prve preidem, od drugih hočem navesti nekatere. Omenil sem že, da zajema Finžgar iz živega narodovega jezika. Narod ne pozna deležnikov; če jih rabi pisatelj, jih mora tvoriti vsaj pravilno. Nepravilne so oblike: grizeč (II, 130), tonečega (II, 163), gasnečih (II, 326), zablodelo (II, 237) namesto: grizoč, tonečega, gasnočih; zablodelo (jagnje) ni sploh nič. Napaki sta: desna meča (II, 102) in žrecov (II, 128) namesto desne meče in žrecev, enako v nedrijih (II, 224) namesto v nedrju ali v nedrjih (redkeje). Pisati bi moral tuljenje, pljunejo, kljuboval, severa, nečakinja, zagrnel, ljubca, zapršele, završelo, bizantinski, oril se je krik namesto tuljenje (II, 131), plunejo (II, 261), kluboval (I, 132), severja (II, 349), netjakinja (II, 145), zagromel (II, 252), ljubeca (II, 343), zapršale (II, 336), završalo (II, 343), bizantiški (II, 311), oril je krik (II, 218). Namesto z belo lehtjo (II, 155) je boljše z belim laktom, kateri samostalni pozna Finžgar. Ali hoče morda delati razliko med laktom moškega in lehtjo ženske? Prelest (II, 202) rabi v češkem zmyslu, medtem ko so jo pisali naši pisatelji (Aškerc!) doslej v ruskem pomenu. Vrba žalujka (II, 221) je ena izmed žalostnih spa-kedrank našega slovstvenega jezika. Recimo rajši žalna vrba ali kaj

podobnega! Brezslišno (II, 225) je tudi napačna tvorba; reklo bi se kvečjemu neslišno. Zvezi „namesto da bi“ se res težko izogibamo. Jaz pišem „mesto tega, da bi,“ kakor so pisali že Latinci in Grki v istem pomenu. Nepravilno je: „Tunjuš je ležal že tretji dan na vrhu hribca — nasproti Svarunovemu gradišču“ (II, 134). Nasproti se veže v takih slučajih z rodilnikom. „Željno so hrepeneli solnčnega zatona“ (II, 142) ne pravimo, ampak: hrepeneli so po solnčnem zatonu. Mojemu jezikovnemu čutu se upira stavek: „Prepovedal je med potjo trombe, velel je paziti na ščite in meče, da se ne zadevajo drug ob drugega in povzročajo hrupa“ (I, 34). Jaz bi pisal: velel je paziti na ščite in meče, da se ne bi zadevali drug ob drugega in ne bi povzročali hrupa ali da ne zadenejo drug ob drugega in ne povzročé hrupa. Tudi pazi Finžgar premalo na določno in nedoločno pridevnikovo obliko. Glasiti se mora: nepremagljivi Hilbudijev ostrog namesto nepremagljiv (II, 158), mahali z mečem v prazni veter, ne prazen veter (II, 207) i. t. d. Vplivati se splošno rabi pri nas napačno, tako tudi pri Finžgarju: „Velmožje so se vnovič spogledali. Življenje Ljubinice — to je vplivalo na divjo naravo“ (II, 214). To vendar ni vpliv! Nerazumljivo je n. pr. mesto: „Za njegovim čelom je solnca — he — nič, koliko!“ (II, 258). Pri pisavi tujih imen je Finžgar nedosleden. Piše namreč: Tetrapiilon, Orijon, Toper, Taperos, Tiarantus, Tonzus, Turris, Moesija, kar bodo čitali preprosti bralci Moésija. Tudi glede zapiranja takozvane zevi se ne drži iste poti.

Te in podobne napake obžalujem tem bolj, ker bi se dale z malim trudom odpraviti in ker ima Finžgar tako bogato besedišče kakor morda samo še Cankar. Mlajši pisatelji se bodo hodili k njemu učiti in si izposojali pri njem brez kritike, kakor si izpisujejo na slepo besede iz Pleteršnika. Pri tem pa ne pomislijo, da je zbral Pleteršnik velik besedni zaklad, ni pa zaznamoval — kar je napaka njegovega slovarja — kaj je prav in kaj ne.

Sicer je Finžgarjev roman tak, da ga bo vesel inteligent in preprost človek. Pisan je zanimivo, vendar ni napetost tolika, da bi vsled nje ne videli finih in nežnih momentov romana in bi razpadla povest v vrsto novel. V njej imamo delo, ki je ustvarjeno z velikim zamahom in z ljubeznijo do svojega rodu. V že omenjenih „Obiskih“ (str. 32 in 33) govori Finžgar: „Samo tisti bo resnična last celokupnega naroda, ki bo pisal tako, da narod spozna v povesti samega sebe, spozna vrline junakov in jih vzljubi, spozna pa tudi napake, katerih vedno brez zrcala ne vidi, in te zasovraži. Vsi naši sedanji pokreti, kakor jih idejno razvijajo in poli-

tično kakorkoli udejestvujejo, ne bodo med ljudstvom tako dolgo našli tal, dokler ne nastopijo kot sejanci idej pisatelji.“

In takih idej je nasejal Finžgar precej, morda celo preveč v svojem romanu. Imenujemo ga lahko slavospev bratoljublja, sloge in discipline. Izbiro njegovih globokih aforizmov pa prepuščam našim Klepcem.

H koncu še to: O romanu sem izpregovoril obširneje iz sledečih vzrokov: Čas je že, da neha pri nas klikarska kritika, ki povzdiguje svoj krog v nebesa in tepta nasprotnika v blato. Res je, da nas je malo in da je hudo, suniti soseda pri mizi s komolcem. Toda, kdor ni sposoben, za tega je bolje, da opusti svoje roko-delstvo in se poprime česa bolj hvaležnega. Čemu bi takemu namigavali med vrsticami z njegovo nesposobnostjo, ako vemo naprej, da zna čitati samo tiskano in ne tudi med vrstami?! Kdor išče svoj talent, temu ga pomagajmo najti, o komer vemo, da ga ima, temu odkrivajmo morebitne napake in opozarjajmo na njegove vrline! Finžgar ni niti začetnik, da bi se oplašil, niti pisatelj, čigar sposobnost bi ne bila vzvišena nad vsak dvom, zato smemo natančneje govoriti ž njim.

R. M. Vojanov:

Mi.

April že poje v brezah aleluja,
škrjanček svatne kroži melodije,
zemljica solnca žejna žarke pije,
in mlado cvetje zopet se ponuja.

In vse življenje k delu se prebuja.
Slovenec samo čaka še Mesije,
ki naj mu s členkov trde spone zbije,
v katere drznost ga je vrgla tuja.

Pokonci glavo! Kaj te litanije!
S pestjo in z bičem red doma postavi
in vsiljenca naženi z domačije.

Če pa pogum in um drugače pravi,
kaj tarnaš, da te tujec v lice bije?
Še krivi hrbet na udar nastavi!